

Др. Љубица Продановић
Републички завод за унапређење
Васпитања и образовања
Зимска школа ликовних педагога
Матарушка Бања, 17-21. 1983.

ПРОЦЕНА И ОЦЕНА НАСТАВНОГ РАДА

Сваки људски рад, као свестан процес, има три подједнако значајне фазе:

- планирање и програмирање,
- остваривање предвиђенога,
- проценивање, вредновање утврђенога

Процена се врши на тај начин што се у току читавог процеса остваривања замишљенога и по завршетку рада, стално упоређује оно што је и како урађено са оним што је испланирано.

Када човек ради на одређеном објекту (израђује неки предмет) онда се сматра да од његовиих могућности, знања и умења зависи највећи део остварености планираног.

Када човек сарађује са другима у остваривању одређених заједнички планираних задатака, онда степен остварености зависи од свих учесника, процењује се допринос сваког појединца, без изузетак?

Када човек сарађује са младима у њиховом развоју, тада се поред доприноса свих учесника у том процесу, узимају у обзир и предиспозиције појединаца-деце или младих.

Када разматрамо процену у наставном раду, онда узимамо у обзир да су крајњи резултати, макар и у једном наставном предмету, у овом случају у ликовном васпитању, зависни од:

а) свих учесника у креирању наставног плана и програма у области ликовног васпитања у школи (оних који су планирали и програмирали одређене садржаје из овога предмета у Републици, чланова разредног већа који омогућавају или отежавају ангажовање ученика у одређеним облицима и наставника који организује наставни процес из овог предмета);

б) свих учесника у наставном процесу ликовног васпитања (наставника и појединачно сваког ученика).

Ове напомене се истичу углавном због тога што је уобичајена пракса да се углавном врши процена резултата рада ученик и оцену, бројчану или писану, добија само ученик. Тамо где је тако, веома споро се унапређује настава појединог предмета, јер се сав неуспех приписује само ученику.

У чему је улога наставника у процењивању резултата наставе и на основу тога њено даље унапређивање?

Наставни план и програм одређују садржаје из појединих предмета за читаву Републику. Ширина и дубина обраде зависи од више чиниоца, да овде

напоменемо само најзначајније: услове у којима школа ради, стручности и искуства појединих наставника могућности самих ученика. Узимајући све наведено у обзир, наставникова делатност у процењивању односи се на следећа четири подручја:

1/ Ако у првој школској години, када се реализује нови наставни план и програм из одређеног предмета, наставник није задовољан постигнутим резултатима које су постигли ученици одређеног разреда, а сматра се да програм није прилагођен узрасту ученика - то је нужно регистровати. Већ у свом првом извештају, наставник даје своје мишљене, са свим могућим образложењима и то доставља руководиоцу школе и одговорном саветнику у Завод. Већ у наредној години, са више искуства али и опреза, планира садржаје које може реалније остварити у средини у којој радио. То значи да врши модификацију програмских садржаја да би добио боље, реалније резултате, а не да смањује критеријум у својој процени како се његов предмет не би нашао међу последње по постигнутом успеху.

Уз овакав рад, нужно је на скуповима стручних друштава и састанцима стручних актива измењати мишљење о остваривости програма. Ако је то мишљење већине, да програм није могуће успешно остварити, предложи се упућују и даље све до оних који су га стварали и одобрили. На тај начин се директно утиче на унапређивање, прво програма, а потом и наставе из одређеног предмета.

2/ Успех ученика из једног предмета зависи често и од односа свих чланова разредног већа једне школе према раду ученика. Познато је да сви предмети не оптерећују подједнако ученике, али то у истој мери не чине ни сви наставници. Лични ставови појединих наставника могу бити и такви да се код ученика оствари уверење да поједини предмети морају много и веома озбиљно да се раде, док се други могу и запостављати.

Уколико, наставник сматра да су резултати слабији из његовог предмета због тога што им ученици не придају потребну пажњу, а главни разлог је преокупираност неким другим предметима, онда се мора о томе разговарати на седници разредног већа. Сваки сукоб са ученицима, у оваквим и сличним ситуацијама, не води побољшању успеха, напротив, само се заоштравају односи између наставника и ученика чиме се не постижу позитивни ни образовни, а ни васпитни задаци.

3/ У процени постигнутих резултата, наставник увек има у виду и властити допринос. Није редак случај да одлични стручњаци у одређеној области или уметници нису у истој мери и добри методичари и васпитачи. На све просветне раднике који раде у настави односи се она позната мисао: "Није знање знање знати, већ је знање знање дати".

Један од показатеља у којој мери је наставник или ученик узрок недовољном успеху, јесте и број ученика којима наставник јесте или није задовољан. По Гаусовој кривој, која се може применити и на успех у настави, највећи број ученика би требало да има просечан успех, нешто мањи број по успеху може бити изнад или испод просечних док су ретки изузеци ученици са изванредним односно незадовољавајућим резултатима. Што више има одступања од Гаусове криве, нпр: велики број изузетно добрих а мали број са слабијим резултатима или обрнуто, постоји вероватноћа да се ради о поремећеном критеријуму наставника, преблаг је или престојг и о слабостима у дидактичко-методичком погледу.

И када се говори о одговорностима за успех у настави, не можемо бити искључиви и тражити само од ученика одређену одговорност. Највећа, мада не и стопроцентна одговорност, за успех у настави је наставникова у I разреду основне школе. Постепено се одговорност наставника смањује на рачун повећавања одговорности ученика, али она је још увек врло висока код наставника који раде са ученицима и у завршном разреду основне школе.

Сталним радом на свом стручном усавршавању наставник побољшава и успех ученика у одређеном предмету.

4/ У основном васпитању и образовању сви ученици добијају најосновнија знања, вештине и навике, из више различитих области. С обзиром на могућности сваког појединог ученика, али и друге чиниоце: услове живота и рада, лична ангажованост, заинтересованост и др. резултати ће бити различити. Ти резултати, који настају на основу процене учениковог рада, могу се изражавати путем боја, слова, описа итд. и постају оцена. Значи да је оцена крајњи резултат рада у одређеном периоду. Њу добија само ученик.

Ако бисмо процењивали и оцењивали само учеников рад не бимо били доследни у нашем раду, јер да се вратимо на почетак овог излагања, рад се састоји из: планирања, остваривања и процењивања. Код нас је, нажалост, још увек пракса да ученик не учествује у планирању и процењивању, већ само у остваривању што је други замисли. И када ученик то не оствари добро, онда је углавном крив он а не онај ко је тај рад осмислио и проценио његове резултате.

Отуда се ми залажемо да се у настави процењује и оцењује комплетни васпитно-образовни рад, а не само извршење образовних задатака или ученик као један од учесника у том наставном процесу.